

MISCARRIAGE OF JUSTICE?

Het Ierse abortusverbod aan 'Europese' maatstaven getoetst

Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, 7 maart 1991: Appl. 14234/88 en 14235/88, Open Door Counselling Ltd. en Dublin Well Woman Centre Ltd. e.a. tegen Ierland

Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, 4 oktober 1991: Zaak C-159/90, Society for the Protection of the Unborn Child tegen S. Grogan e.a.

1. Abortus is in het zeer katholieke Ierland verboden. De *Offences against the Person Act* uit 1861 stelt de vrouw die tracht abortus op te wekken strafbaar; het is eveneens verboden haar daarbij te helpen. Slechts wanneer het leven van de vrouw direct gevaar loopt, is abortus toegestaan. Een referendum, in 1983 gehouden, bevestigde deze rechtsopvatting en leidde er toe dat in de Ierse grondwet een uitdrukkelijke bepaling (artikel 40.3.3) werd opgenomen ter bescherming van het recht op leven van de ongeborene:

The State acknowledges the right to life of the unborn and, with due regard to the equal right to life of the mother, guarantees in its laws to respect, and, as far as practicable, by its laws to defend and vindicate that right.

2. Gegeven de onmogelijkheid in Ierland een zwangerschap te laten beëindigen, nemen jaarlijks ruim 3500 vrouwen hun toevlucht tot abortusklinieken in Groot-Brittannië: in Engeland, Schotland en Wales is abortus immers (binnen zekere grenzen) wel toegestaan. Informatie hierover is opgenomen in enkele geïmporteerde bladen, die in Ierland vrij verkrijgbaar zijn. Daarnaast geven enkele Ierse centra voorlichting, vaak via zogenaamde "non-directive counselling": de hulpverleners nemen geen standpunt in over abortus, maar geven desgewenst objectieve informatie over de mogelijkheid ervan en laten vervolgens de keuze over aan de betrokken(en) zelf. Op verzoek verwijzen deze centra vrouwen door naar bepaalde klinieken, die overigens aan bepaalde medische maatstaven moeten voldoen en met enige regelmaat worden gecontroleerd. Het is onder de Ierse wetgeving voor vrouwen geen strafbaar feit zich naar het buitenland te begeven teneinde daar een abortus te ondergaan. In 1988 besliste het Ierse *Supreme Court* echter, op basis van het nieuwe artikel 40.3.3 van de grondwet, dat het geven van voorlichting daarover wel strafbaar is. In de uitspraak bepaalde het Ierse Hof dat *Open Door Counselling* en *Dublin Well Woman Centre*, twee van de betrokken centra, "be perpetually restrained from assisting pregnant women within the jurisdiction to travel abroad to obtain abortions by referral to a clinic, by the making for them of travel arrangements, or by informing them of the identity and location of and the method of communication with a specified clinic or clinics or otherwise".

3. *Open Door Counselling* en *Dublin Well Woman Centre* legden, samen met twee stafleden en twee afzonderlijke klagsters (potentiële 'klanten' van de centra) de zaak vervolgens voor aan de Commissie voor de Rechten van de Mens, met een beroep op onder meer artikel 10 EVRM. Een krappe meerderheid (8 tegen 5) van de Commissie was van oordeel dat ten aanzien van de twee centra inderdaad sprake was van schending van de vrijheid van meningsuiting. Daarnaast meende de Commissie (met 7 tegen 6) dat in

het geval van de twee afzonderlijke klagsters het recht om informatie te ontvangen was geschonden. Het oordeel van de Commissie is er voornamelijk op gebaseerd dat de door het Ierse *Supreme Court* gepleegde inbreuk op de vrijheid van meningsuiting niet was voorzien bij wet, en dus niet voldeed aan de eisen van artikel 10 lid 2 EVRM. De centra zetten hun cliënten er immers niet toe aan abortus in Ierland zelf uit te voeren (hetgeen naar Iers recht ondubbelzinnig een misdrijf zou zijn geweest); aangezien het niet verboden is zich naar het buitenland te begeven voor een abortus, kon *Open Door Counselling* niet verwachten dat het strafbaar zou zijn voorlichting over die mogelijkheid te verstrekken. Evenmin konden de twee afzonderlijke klagsters voorzien "that it would be unlawful for the applicant companies, or indeed anyone else, to provide them with reliable, specific information about abortion clinics in Great Britain should they need to consult such clinics". Artikel 40.3.3 van de grondwet richt zich primair tot de staat: "It does not provide a clear basis for the individual to foresee that providing information about lawful services abroad, albeit affecting the right to life of the unborn, would be unlawful". De uitspraak van het *Supreme Court* was niet voorzienbaar en alleen al op grond daarvan in strijd met artikel 10 EVRM; een inhoudelijke beoordeling ervan kon de Commissie zich zodoende besparen.¹ De zaak ligt momenteel voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

4. Enkele Ierse studentenverenigingen bevonden zich in een situatie vergelijkbaar met *Open Door Counselling*, door in almanakken en andere publikaties informatie over Engelse abortusklinieken op te nemen. De *Society for the Protection of the Unborn Child*, een privé-organisatie die ook de *Open Door Counselling*-zaak aan het rollen had gebracht, eiste voor de rechter dat de verenigingen deze publikaties zouden staken. In hun verweer kozen de studentenverenigingen, vertegenwoordigd door Grogan, voor een op het eerste gezicht minder voor de hand liggende weg - een weg die niet naar Straatsburg maar naar Luxemburg zou leiden.

5. De redenering van Grogan is als volgt. Medische handelingen vallen onder het begrip 'diensten' in de zin van artikel 59 e.v. EEG-verdrag, en dus binnen de reikwijdte van het vrij verkeer van diensten. Onder het vrij verkeer van diensten valt ook het recht zich naar een ander land te begeven teneinde daar de dienst te genieten.² Op de casus toegepast impliceert dit dat Ierse vrouwen aan het EEG-verdrag het recht kunnen ontleenen zich naar Groot-Brittannië te begeven en daar diensten te ontvangen door een abortus te laten verrichten. Het recht informatie over die mogelijkheden te ontvangen is onlosmakelijk daarmee verbonden.³ Het EG-recht zou zich dus direct verzetten tegen het voorlichtingsverbod dat de Ierse rechter aan *Open Door Counselling* had opgelegd: de vrijheid van meningsuiting als uitvloeisel van het communautaire vrij dienstenverkeer. Bovendien, zo betoogde Grogan, zou dit verbod in strijd zijn met de mensenrechten 'as such', die ook het EG-Hof van Justitie als algemene rechtsbeginselen hanteert. Bij verschillende gelegenheden heeft het Hof immers nationale regelgeving getoetst aan het EVRM en andere mensenrechtenverdragen.⁴ Geconfronteerd met dit verweer, stelde de Ierse rechter een drietal prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.

6. Op 4 oktober 1991 kwam de uitspraak van het Hof:

First question

16. In its first question, the national court essentially seeks to establish whether medical termination of pregnancy, performed in accordance with the law of the State where it is carried out, constitutes a service within the meaning of Article 60 of the EEC Treaty.
17. According to the first paragraph of that provision, services are to be considered to be "services" within the meaning of the Treaty where they are normally provided for remuneration, in so far as they are not governed by the provisions relating to freedom of movement for goods, capital or persons. Indent (d) of the second paragraph of Article 60 expressly states that activities of the professions fall within the definition of services.
18. It must be held that termination of pregnancy, as lawfully practised in several Member States, is a medical activity which is normally provided for remuneration and may be carried out as part of a professional activity. In any event, the Court has already held in the judgment in *Luisi and Carbone* (...) that medical activities fall within the scope of Article 60 of the Treaty.
19. S.P.U.C., however, maintains that the provision of abortion cannot be regarded as being a service, on the grounds that it is grossly immoral and involves the destruction of the life of a human being, namely the unborn child.
20. Whatever the merits of those arguments on the moral plane, they cannot influence the answer to the national court's first question. It is not for the Court to substitute its assessment for that of the legislature in those Member States where the activities in question are practiced legally.
21. Consequently, the answer to the national court's first question must be that medical termination of pregnancy, performed in accordance with the law of the State in which it is carried out, constitutes a service within the meaning of Article 60 of the Treaty.

Second and third questions

22. Having regard to the facts of the case, it must be considered that, in its second and third question, the national court seeks essentially to establish whether it is contrary to Community law for a Member State in which medical termination of pregnancy is forbidden to prohibit students associations from distributing information about the identity and location of clinics in another Member State where voluntary termination of pregnancy is lawfully carried out and the means of communicating with those clinics, where the clinics in question have no involvement in the distribution of the said information.
23. Although the national court's questions refer to Community law in general, the Court takes the view that its attention should be focused on the provisions of Article 59 et seq. of the EEC Treaty, which deal with the freedom to provide services, and the argument concerning human rights, which has been treated extensively in the observations submitted to the Court.
24. As regards the provisions of Article 59 of the Treaty, which prohibit any restriction on the freedom to supply services, it is apparent from the facts of the case that the link between the activity of the students associations of which Mr Grogan and the other defendants are officers and medical terminations of pregnancies carried out in clinics in another Member State is too tenuous for the prohibition on the distribution of information to be capable of being regarded as a restriction within the meaning of Article 59 of the Treaty.
25. The situation in which students associations distributing the information at issue in the main proceedings are not in cooperation with the clinics whose addresses they publish can be distinguished from the situation which gave rise to the judgment in *GB-INNO-BM* (...), in which the Court held that a prohibition on the distribution of advertising was capable of constituting a barrier to the free movement of goods and therefore had to be examined in the light of Articles 30, 31 and 36 of the EEC Treaty.
26. The information to which the national court's questions refer is not distributed on behalf of an economic operator established in another Member State. On the contrary, the information constitutes a manifestation of freedom of expression and of the freedom to impart and receive information which is independent of the economic activity carried on by clinics established in another Member State.

27. It follows that, in any event, a prohibition on the distribution of information in circumstances such as those which are the subject of the main proceedings cannot be regarded as a restriction within the meaning of Article 59 of the Treaty. (...)
30. Thirdly and lastly, the defendants in the main proceedings maintain that a prohibition such as the one at issue is in breach of fundamental rights, especially of freedom of expression and the freedom to receive and impart information, enshrined in particular in Article 10 (1) of the European Convention on Human Rights.
31. According to, *inter alia*, the judgment of 18 June 1991 in *Elliniki Radiophonia Tileorasi* (Case C-260/89 ... par. 42), where national legislation falls within the field of application of Community law the Court, when requested to give a preliminary ruling, must provide the national court with all the elements of interpretation which are necessary in order to enable it to assess the compatibility of that legislation with the fundamental rights - as laid down in particular in the European Convention on Human Rights - the observance of which the Court ensures. However, the Court has no such jurisdiction with regard to national legislation lying outside the scope of Community law. In view of the facts of the case and of the conclusions which the Court has reached above with regard to the scope of Article 59 (...) of the Treaty, that would appear to be true of the prohibition at issue before the national court.
32. The reply to the national court's second and third questions must therefore be that it is not contrary to Community law for a Member State in which medical termination of pregnancy is forbidden to prohibit students associations from distributing information about the identity and location of clinics in another Member State where voluntary termination of pregnancy is lawfully carried out and the means of communicating with those clinics, where the clinics in question have no involvement in the distribution of the said information.

7. Al eerder⁵ is in dit Bulletin betoogd dat voor het Hof van Justitie een grotere rol is weggelegd bij de bescherming van de klassieke mensenrechten, dan men aanvankelijk geneigd was aan te nemen; die rol zou af en toe ook best wel eens groter kunnen zijn dan het Hof zelf wenselijk acht. Zolang het Hof gevraagd wordt zich uit te spreken over de rechtmatigheid van handelingen van de Gemeenschap zelf, is een toets aan de bepalingen van het EVRM niet alleen aanvaardbaar maar gezien de voortschrijdende overdracht van nationale bevoegdheden aan de EG ook noodzakelijk.⁶ Het pikante van de zaak Grogan zit hem er echter hier in, dat het Hof in feite moet beslissen over de toelaatbaarheid van een *nationale* praktijk die extreem gevoelig ligt.⁷

8. Zeer expliciet heeft het Hof van Justitie juist in deze zaak de *grenzen* van deze mensenrechtentoets aangegeven. In eerdere jurisprudentie was al gebleken dat het Hof zich bevoegd acht na te gaan in hoeverre een nationale rechtsregel in overeenstemming is met de mensenrechten, indien er sprake is van een aanknopingspunt met het EG-recht. Nationale wetgeving "outside the scope of Community law" valt echter buiten de jurisdictie van het Hof (zie overweging 31 van de uitspraak). De lijn die in eerdere arresten reeds waarneembaar was, is daarmee duidelijk bevestigd,⁸ de actievare opstelling die besloten leek in arresten als *Heylens* en *Johnston* lijkt voorsnag verlaten. Als vanzelf verschijnt zo een waterscheiding tussen klachten over schendingen van mensenrechten die het Hof wel kan behandelen en zaken die maar naar Straatsburg moeten.⁹ Omdat de studentenverenigingen in casu de informatie niet in *opdracht* van de betrokken Britse kliniek(en) publiceerden, vormden de publikaties geen onderdeel van de dienstverlening. Nu er geen sprake is van een aanknopingspunt met het EG-recht, voltrekken eventuele beperkingen van de vrijheid van meningsuiting zich buiten het gezichtsveld van het Hof, zoals het Hof zelf vrij laconiek (of is het opgelucht?) opmerkt in overweging 26-27 van het arrest.

Het Hof laat deze beker aan zich voorbij gaan; voor Grogan loopt de weg naar Luxemburg dus dood.

9. Een tweede constatering is dat deze terughoudende opstelling opvallend contrasteert met de voortvarende houding van het Hof in een groot aantal andere gevallen. Allereerst was het Hof tot in het recente verleden bereid een zeer ruime uitleg van het begrip 'diensten' te geven. Ook toeristen, op reis in een andere lidstaat, zijn zo als ontvanger van diensten aangemerkt.¹⁰ Op een wat abstracter niveau kan men ook denken aan de verschillende zaken waarin het Hof bepaalde dat regels van nationaal procesrecht moesten wijken teneinde de effectieve uitoefening van aan het EEG-verdrag ontleende rechten te waarborgen.¹¹ Dat lot trof in 1990 nog het aloude Britse beginsel dat de rechter geen bevoegdheid heeft een 'Act of Parliament' op te schorten (bijvoorbeeld hangende een prejudiciële procedure).¹² De rode draad door deze arresten is het belang dat het Hof hecht aan de *effectieve toepassing* van het EG-recht, het streven een zo ruim mogelijk 'nuttig effect' aan de fundamentele beginselen van gemeenschapsrecht te geven. Er lijken weinig zwaarwegende argumenten te zijn dit concept alleen te beperken tot regels van nationaal procesrecht, en niet uit te breiden tot materiële nationaalrechtelijke normen die belemmeringen opwerpen voor het effectief genot van communautaire rechten. Het zou met deze redenering voor de hand hebben gelegen als het Hof niet zoveel nadruk had gelegd op de *motieven* achter de publikaties (betaald, in opdracht van de Britse klinieken, of, zoals in casu, vrijwillig), maar op het *effect* ervan.¹³ Het verstrekken van informatie over diensten in het buitenland verhoogt ontegenzeggelijk het nuttig effect van het vrij verkeer van diensten. Een beperking op die informatieverstrekking vermindert ontegenzeggelijk dat effect. Men kan misschien vinden dat een dergelijke beperking geoorloofd is omdat hij is ingegeven door legitieme nationale overwegingen¹⁴ - maar dat is een andere zaak. De *toepasselijkheid* van het EG-recht is dan immers erkend. Vervolgens is het aan het Hof om na een belangenafweging vast te stellen of de bescherming van bijvoorbeeld de openbare orde prioriteit verdient, of de gekozen maatregel proportioneel is aan het gestelde doel en niet discrimineert.¹⁵ In het verlengde van die zuiver communautairrechtelijke test ligt dan de toets aan de mensenrechten. Aan een dergelijke afweging komt het Hof in de zaak Grogan in het geheel niet toe: de band tussen studentenvereniging en dienstverlener wordt "too tenuous" geacht. In de jurisprudentie zal de vraag nog vaak terugkomen wanneer het Hof een zaak dan wel "within the scope of Community law" laat vallen, ofwel hoe sterk de band met de communautaire rechtsorde moet zijn om het Hof tot toepassing van een mensenrechtentoets te verleiden.

10. Ten derde kunnen we concluderen dat het arrest van het Hof slechts één ding oplevert: tijdswinst. Zoals de Commissie voor de Rechten van de Mens enigszins gekunsteld¹⁶ een uitspraak ten principale uit de weg gaat door er op te wijzen dat een voldoende wettelijke grondslag voor het informatieverbod ontbrak (zie § 3 *supra*), zo verschuilt het Hof van Justitie zich achter het feit dat de studentenverenigingen slechts door idealisme en niet door commerciële motieven gedreven werden. Een constructie waarbij de banden met de Britse klinieken worden aangehaald - een (geringe) vergoeding bijvoorbeeld, hoewel de tekst van het arrest daartoe niet eens lijkt te verplichten - is voldoende om het opnemen van informatie over abor-

tusklinieken tot een economische activiteit te 'verheffen'. Zoals het Hof zelf al aangeeft (overweging 24 en 32 van het arrest) verkrijgt het handelen van de studentenverenigingen dan wel de vereiste communautaire dimensie. Het Hof zal zich dan alsnog moeten uitspreken over de EG-rechtelijke toelaatbaarheid van het Ierse voorlichtingsverbod.

11. Mocht het inderdaad zover komen, dan zal de uitgebreide conclusie van Advocaat-Generaal Van Gerven nog goed van pas komen. Tot op grote hoogte volgde hij de redenering van Grogan: naar zijn mening valt het Ierse voorlichtingsverbod onder het communautaire beginsel van vrij dienstenverkeer. Hij was echter in casu bereid een uitzondering op dat beginsel te aanvaarden, aangezien de Ierse doelstelling het ongeboren leven te beschermen "een ethisch levensbeschouwelijke beleidskeuze betreft waarvan de beoordeling bij de Lid-Staten berust (...)".¹⁷ Anders dan bijvoorbeeld Schermers en Basil Hall in hun *concurring opinions* bij de Commissiebeslissing in de *Open Door Counselling*-zaak, meent Van Gerven dat het voorlichtingsverbod een proportionele (en daarmee naar EG-maatstaven toelaatbare) maatregel is om het "in de Ierse grondwet vervatte waarde-oordeel omtrent de hoge beschermwaardigheid van ongeboren leven effectief te maken". Over de door beide Commissieleden gesignaleerde inconsistentie, dat buitenlands voorlichtingsmateriaal in Ierland vrij verkrijgbaar is maar dat tegelijkertijd deskundige voorlichting en begeleiding verboden wordt, laat Van Gerven zich niet uit.

12. Nadat Van Gerven aldus heeft betoogd dat het EG-recht weliswaar van toepassing is op het Ierse voorlichtingsverbod, maar dat dit verbod valt binnen de uitzonderingsgronden van het vrij dienstenverkeer, past hij nog een tweede toets toe. Nu naar zijn oordeel de zaak niet "outside the scope of Community law" valt, dient immers te worden nagegaan of de nationale regeling niet in strijd met de mensenrechten is.¹⁸ Het resultaat van deze tweede toets, waaraan het Hof van Justitie in het eigenlijke arrest dus niet meer zou toekomen, verschilt niet van de eerste. Van Gerven acht het voorlichtingsverbod een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting, die echter valt binnen de beperkingsgronden van artikel 10 lid 2 EVRM. Bij de "delicate" afweging of het verbod noodzakelijk is in een democratische samenleving kent Van Gerven "een niet onaanzienlijke beoordelingsmarge" toe aan Ierland. Het is interessant te zien hoe hij de Commissie voor de Rechten van de Mens beentje licht:

Uit de uitspraak van de Commissie blijkt wel dat de betrokken nationale verbodsbepaling - nu de Ierse Supreme Court in zijn *Open Door Counselling*-arrest de consequenties van artikel 40.3.3 van de Ierse grondwet inzake informatie over abortusdiensten op een voldoende toegankelijke en duidelijke manier heeft vastgesteld - thans [dat wil zeggen op het moment dat de zaak Grogan een aanvang nam - RL] wel degelijk op een voldoende wijze "bij de wet is voorzien".

Of dit inderdaad "uit de uitspraak van de Commissie blijkt", wil ik in het midden laten. Deze redenering roept in elk geval wel de vraag op, hoe jurisprudentie (als rechtsbasis voor een inbreuk op bijvoorbeeld de vrijheid van meningsuiting) eigenlijk 'begint'. Als er sprake is van "well established case-law", kan voldaan zijn aan de eis dat een inbreuk bij wet moet zijn voorzien.¹⁹ In de zaak van *Open Door Counselling* deed die situatie zich uiteraard niet voor doordat de Ierse rechter voor het eerst tot het voorlich-

tingsverbod kwam. Vormt nu dit eerste precedent (dat zelf dus niet aan het vereiste van 'voorzien bij wet' voldeed, dat door de Europese Commissie als schending van artikel 10 EVRM is aangemerkt, en dat wellicht voor het Hof alsnog zal sneuvelen) werkelijk voldoende rechtsbasis voor latere jurisprudentie - en daarmee voor een tamelijk vergaande beperking van de vrijheid van meningsuiting?

Rick Lawson*

Epiloog

Aan het einde van het nieuwe EPU-verdrag, temidden van alle grote veranderingen die het gevolg zijn van de EG-top in Maastricht, staat een klein, en op het eerste gezicht nauwelijks in het oog springend protocol:

Nothing in the Treaty on the European Union, or in the Treaties establishing the European Communities, or in the Treaty or Acts modifying or supplementing those Treaties, shall affect the application in Ireland of Article 40.3.3. of the Constitution of Ireland.

Vanuit het EG-recht bezien is dit op z'n best een curiosum, dat kennelijk beoogt een geheel nieuwe draai aan het leerstuk van de voorrang van Gemeenschapsrecht te geven. Als een dergelijke bepaling (maar dan uiteraard breder geformuleerd) eind jaren zestig aan het EEG-verdrag zou zijn toegevoegd, zou de hele "Solange-discussie" (zie NJCM-Bulletin 16/7, p. 703) overbodig zijn geweest. Dat is nooit gebeurd, en juist het gegeven dat het communautaire recht per definitie voorrang heeft boven nationaal-rechtelijke bepalingen (inclusief de in de constitutie neergelegde grondrechten), heeft de vraag naar de relatie tussen mensenrechten en EG-recht zo actueel gemaakt. Uiteraard zullen we moeten afwachten hoe het Hof van Justitie dit protocol zal interpreteren (naast alle principiële vragen zijn daarbij de woorden "the application in Ireland" wellicht van belang aangezien bij beide hier besproken zaken immers de *grensoverschrijdende* dienstverlening centraal stond), maar het illustreert in ieder geval de enorme waarde die de Ierse regering hecht aan het verbod op abortus. Tegelijk is het een goed getimed schot voor de boeg van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat immers de *Open Door Counselling*-zaak nog moet beslissen.

* Universitair docent aan het Europa Instituut, RU Leiden. Met dank aan Hanna Sevenster en Niels Blokker voor hun opmerkingen bij een eerdere versie.

1. Europese Cie. voor de Rechten van de Mens, Appl. 14234/88 en 14235/88, §§ 45-57. Een aantal leden van de Commissie (waaronder het Nederlandse lid Schermers) heeft echter in een 'concurring opinion' aangegeven ook een schending van artikel 10 aanwezig te achten indien zou worden aangenomen dat de inbreuk wel is voorzien bij wet. Naar hun mening is het voorlichtingsverbod niet noodzakelijk in een democratische samenleving.

2. Vergelijk *Luigi & Carbone*, gev. zaken 286/82 en 26/83, Jur. 1984, p. 377.
3. Die redenering volgde het Hof eerder bijvoorbeeld met betrekking tot het vrij verkeer van goederen: *GB-INNO-BM*, zaak 362/88, Jur. 1990, p. 686.
4. Zie bv. *Heylens*, zaak 222/86, Jur. 1987, p. 4117 en de noot van Timmermans in *Ars Aequi*, vol. 38 (1989), p. 289.
5. Zie NJCM-Bulletin 16-7 (oktober 1991), pp. 625-628 en 697-735; zie pp. 710-711 specifiek met betrekking tot deze zaak.
6. Zie het NJCM-commentaar genoemd in noot 5, en ook Artikel F van de gemeenschappelijke bepalingen van het nieuwe EPU-verdrag dat in Maastricht werd aangenomen: "The Union shall respect the rights and freedoms as guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and as they result form the constitutional traditions common to the Member States as general principles of Community law".
7. Een aardige illustratie daarvan is wellicht dat de huidige Ierse rechter in het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (I), B. Walsh, meer dan een derde van een artikel ("Reflections on the Effects of Membership of the European Communities in Irish Law", in F. Capotorti (ed.) *De droit international au droit de l'intégration* (liber amicorum Pescatore), 1987, pp. 805-820) wijdde aan "the fear that under the guise of 'health care', Community legislation might in some way bring about the introduction of legalized abortion in Ireland" (p. 815). Anderzijds werd *Open Door Counselling* verdedigd door Mary Robinson, die inmiddels tot president van Ierland gekozen is.
8. *Cinétiq*, zaak 60 & 61/84, Jur. 1985, p. 2627 en *Demirel*, zaak 12/86, Jur. 1987, p. 3754.
9. Zie in dezelfde zin K. Lenaerts, "Fundamental Rights to be Included in a Community Catalogue", in *European Law Review* (okt. 1991), p. 372.
10. *Cowan*, zaak 168/87, Jur. 1989, p. 195; m.n. van P. van Nuffel in *SEW* 1991, pp. 794-799.
11. Zie bv. *Rheinmühlen*, zaak 166/73, Jur. 1974, p. 38; *Simmenthal*, zaak 106/77, Jur. 1978, p. 139; *Barra*, zaak 309/85, Jur. 1988, p. 377 en recent *Francovich & Bonifaci*, gev. zaken C-6/90 en C-9/90, arrest van 19-11-1991.
12. *Factortame*, zaak C-213/89, arrest van 19-6-1990, [1990] 3 C.M.L.R. p. 867 (nog niet gepubliceerd in de Jur.), r.o. 13-22.
13. In *Bond van Adverteerders*, zaak 325/85, Jur. 1988, p. 2085, stelde het Hof nota bene dat artikel 60 EEG-verdrag niet vereist dat de dienst wordt betaald door degene te wiens behoeve zij wordt verricht: zie M. Fierstra, "De communautairrechtelijke status van grensoverschrijdend gegevensverkeer", in *Vrij verkeer van informatie in Europa* (preadvies voor NVER e.a., 1991), p. 28.
14. Zo heeft de zondagssluiting van winkels genade kunnen vinden bij het Hof, al werd geclaimd dat die tot lagere verkoop leidt en dus tot een verminderde import, zodat indirect sprake is van een beperking van het vrij verkeer van goederen. Zie bv. *Torfaen Borough Council*, zaak 145/88, Jur. 1989, p. 3889.
15. In de zaak *GB-INNO-BM*, noot 3 *supra*, volgde het Hof die lijn inderdaad. De Belgische supermarkt *GB-INNO-BM* adverteerde o.a. in Luxemburg voor zijn producten, totdat een Luxemburgse rechter op verzoek van de Luxemburgse winkeliersvereniging CCL een verbod op de reclame uitvaardigde. Het Hof van Justitie refereerde aan het belang van reclame voor het vrij verkeer van goederen, en toetste vervolgens of het verbod terecht was ingegeven om consumenten te beschermen, zoals CCL en de Luxemburgse regering beweerden.
16. Niet geheel ten onrechte wijzen alle *concurring en dissenting opinions* bij het Commissierapport er op dat *Open Door Counselling* - gezien het Ierse "climate of opinion" - op zijn vingers had kunnen natellen dat er problemen zouden komen.
17. Conclusie van 11 juni 1991 (nog niet gepubliceerd), p. 32, onder verwijzing naar artikel 56 jo. 66 EEG-verdrag en het arrest *Bouchereau*, zaak 30/77, Jur. 1977, p. 1999.

18. Zie ook het door het Hof in overweging 31 van de Grogan-zaak aangehaalde *ERT*-arrest. Overigens toetst Van Gerven slechts aan de bepalingen van het EVRM, terwijl hij de andere communautaire inspiratiebron voor mensenrechten - de constitutionele tradities van de lidstaten - volledig buiten beschouwing laat.
19. Zie bv. het arrest *Sunday Times*, A-30, § 46-53.